

T.C.
SELCUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMUYÖNETİMİ BİLİM DALI

SEÇMEN DAVRANIŞLARINA YÖNELİK YENİ
YAKLAŞIMLAR

Ahmet ARSLAN

SEMİNER PROJESİ

PROF.DR. ORHAN GÖKÇE

KONYA-2020

ÖNSÖZ

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim dalı seminer projesi kapsamında “seçmen davranışlarına yönelik yeni yaklaşımlar” üzerinde durulmuştur.

Seçmenler seçimlerde oy verecekleri partiyi ve lideri belirlerken belirli dinamiklere bağlı olarak tercih ortaya koyarlar. Proje kapsamında bu dinamikleri açıklamaya çalıştır.

Seminer çalışmaları sürecinde, vakitlerinden aldığım kıymetli aileme ve değerli eşim Mürüvvet Arslan’a, benden desteğini ve yardımını esirgemeyen Prof. Dr. Orhan Gökçe hocama çok teşekkür ederim.

ÖZET

Seçmen davranışı konusu çok boyutlu bir konudur. Konunun kültürel, dinsel, ekonomik, politik, sosyolojik ve psikolojik gibi birçok yönü bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, seçmen davranışını etkileyen ve yönlendiren pek çok faktör mevcuttur. Şimdiye kadar da bu faktörlerin birçoğu çeşitli açılardan ele alınıp incelenmiştir.

Seçimlerde oy kullanan seçmenler, tercihlerini belirli dinamiklere bağlı olarak ortaya koyarlar. Seçimler vasıtasıyla seçmenler karar alıcıları; partiye taraftar olma, seçim kampanyalarından etkilenme, adaylara sempati duyma, aile, aşiret, parti sadakati, ideolojik, ekonomik, sosyo-kültürel ya da diğer itici veya çekici faktörlerden dolayı seçerler. Seçmen davranışları hususunda yapılan ilk araştırmalar daha ziyade partilerin kazanacakları sandalye sayısına endeksli iken daha sonra seçmenin karar verme süreçleri ve bu süreçte seçmeni etkileyen unsurlar ele alınmaya başlanmıştır.

Ülkemizde seçmen davranışlarını ölçmeye yönelik birçok anket (kamuoyu araştırma) firması tarafından, özellikle 2000’li yıllar sonrası, birçok araştırma yapılmıştır. Ancak akademik olarak çalışmaların yaygınlaşması yeni sayılır. Yapılan akademik araştırmaların önemli bir kısmı tek il ölçeğinde araştırma yapmış ve genellikle seçmenin tercihini etkileyen unsurlardan bir tanesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışma, seçmen davranışları üzerinde etkili olan motivasyonları belirlemek üzerine literatür taraması yapılarak incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Oy, Parti, Seçmen, Seçmen Yaklaşımı

ABSTRACT

The issue of voter behavior is a multidimensional issue. The subject has many aspects such as cultural, religious, economic, political, sociological and psychological. In other words, there are many factors that affect and direct voter behavior. Many of these factors have been studied and examined from various perspectives until now.

Voters who vote in elections express their preferences based on certain dynamics. Voters are decision makers through elections; They choose because of being party supporters, influenced by election campaigns, sympathy for candidates, family, tribal, party loyalty, ideological, economic, socio-cultural or other driving or attractive factors. While the first research on voter behavior was indexed rather than the number of seats the parties would win, the decision-making processes of the voter and the factors affecting the voter in this process started to be addressed.

Many surveys have been conducted in our country by many survey (public opinion research) firms to measure voter behavior, especially after 2000's. However, the spread of academic studies is new. A significant part of the academic researches conducted on a single province scale and generally focused on one of the factors affecting the choice of the voter. This study was examined by searching the literature to determine the motivations that affect the voter behavior.

Keywords: Vote, Party, Voter, Voter Approach

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
SEÇMEN DAVRANIŞLARI VE SEÇMEN DAVRANIŞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	3
1.1. Seçmen.....	3
1.2. Parti.....	4
1.3. Siyaset.....	4
1.4. Siyasal Katılım.....	5
1.5. Seçmen Davranışı	7
1.6. Seçmen Davranışlarının Tarihsel Gelişimi	8
İKİNCİ BÖLÜM.....	12
SEÇMEN DAVRANIŞLARINA YÖNELİK YENİ YAKLAŞIMLAR.....	12
2.1. Sosyolojik Yaklaşım	13
2.1.1. Aile.....	15
2.1.2. Arkadaş	16
2.1.3. Okul	16
2.1.4. Gelir	17
2.1.5. Eğitim.....	17
2.2. Psikolojik Yaklaşım.....	18
2.3. Rasyonel Yaklaşım	19
2.4. İdeolojik Yaklaşım.....	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	22
SEÇMEN DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	22
3.1. Yapısal Faktörler.....	22
3.1.1. Yerleşim Yeri Faktörü	22
3.1.2. İnanç Faktörü	23
3.1.3. Parti Sempatizanlığı	23
3.2. Araçsal Faktörler.....	24
3.2.1. Aday Faktörü	24
3.2.2. Kişisel Tutumlar	24
3.2.3. Propaganda Ve Medyanın Kullanımı	24
3.2.4. Ekonomik Faktörler	25
3.2.5. Lider Faktörü	25
SONUÇ	27
KAYNAKÇA.....	28

GİRİŞ

Seçimler, demokrasinin başat unsurlarındandır. Dolayısıyla seçim, demokratik bir siyasal düzenin en önemli argümanlarından biridir. Antik Yunan kent devletlerinden günümüz modern devletlere kadar değişik biçimlerde seçimler gerçekleştirilmiştir. Demokratik toplumlarda belirli aralıklarla yapılan seçimler yoluyla, hem partilerin siyasi geleceği ve hem de toplumun geleceği hususları önemli ölçüde belirlenmektedir. Dolayısıyla seçimler partiler ve toplum üzerinde etkili ve yön verici olabilmektedir. Bu sebeple her siyasi parti seçmen tercihini etkileyebilmek için yoğun çabalar girişmektedir (Saygılı,2014:103).

Bireyler karar alıcı temsilcileri özgür seçimler vasıtası ile belirlerler. Bazen bireyler sadece seçimlerde oy kullanarak siyasal faaliyetlere katıldıkları gibi bazen de etkin faaliyetlere girilerek siyasal sisteme katılabilirler. Siyasal partiler süreç içerisinde değişen konjunktüre göre kendilerini yenilemek durumundadır. Mesela 1990'lı yıllarda siyasal yelpazenin merkezine siyasal partiler seçmenleri değil kendilerini yerleştirmekte idi. Bu şekilde toplumu partinin politikalarına göre şekillendirmeye çalışırlardı. Ancak 1990'dan sonra gelişen ve dönüşen toplumsal dinamikler sonucu, siyasal partiler seçmenleri merkeze almaya başladılar. Seçmenlerin talep ve beklentilerine uygun olarak kendilerini konumlandırmak durumunda kaldılar. Bu durumun bir sonucu olarak seçmen merkeze oturmuş ve siyaset seçmen davranışına göre kendini belirlemeye başlamıştır. Bundan dolayıdır ki seçmenin davranışlarında etkili olan etmenler siyasal partiler için merak konusu olmaktadır. Bu durum, siyasal partilerin iktidar mekanizmasında meşru yönetim hakkını alabilmek için seçmenleri bir şekilde etkilemeleri ve onlardan alacakları oylarla iktidara gelmelerini gerektirmektedir. Siyasal mekanizma içerisinde siyasal parti, seçim ve seçmen birbirini etkileyen değişkenler haline gelmektedir. Bazen seçmenler siyasal partileri etkileyen bir konumda olur iken bazen de siyasal partiler seçmenleri etkileyen bir konuma geçer. Zira siyasal partiler veya adaylar seçmenin desteğini alıp kazanmak için çalışırken, seçmenler de çeşitli aygıtlarla siyasal sürece müdahale edip talep ve beklentilerini gerçekleştirmek için çalışırlar.

Bu anlamda iktidara gelmeyi amaçlayan siyasi kuruluşlar meşru anayasal haklarını kullanarak ülkeyi hangi politikalarla yöneteceklerini ve ülkede hangi alanlarda ne gibi değişiklik, yenilik, yapmayı planladıklarını seçmene sunmaktadırlar.

Seçim sürecinde tercihleri yönetime yansıyan seçmenin davranışları önemli bir boyut kazanmaktadır. Bu bağlamda seçmene istediği doğrultuda mesaj verebilen, istenilen rolü üstlenebilen ve etkili kampanyalar yapabilen siyasi parti veya lider daha başarılı olmaktadır. Dolayısıyla siyasi liderin öncelikle toplumun yapısını, kültürünü çok iyi bilmesi, seçmenin hangi faktörlerden etkilenecek siyasi tercihini belirlediğini iyi bir şekilde tespit etmesi ve seçmenin karar sürecini detaylı bir analize tabi tutması gerekmektedir (Akgün, 2001: 17; Kalender, 2005: 1). Seçmenlerin tercihini belirlemedeki etkileri ortaya koyan beş yaklaşım vardır. Bunlardan ilki; seçmenlerin aile ve grup bağlarının etkisiyle oy verdiklerini savunan sosyolojik oy verme yaklaşımıdır. İkincisi, bireyin herhangi bir partiye karşı olumlu bir tutum sergilediğini ve o partiden kolay kolay vazgeçmediğini ileri süren psikolojik oy verme diğer bir adıyla partiyle özdeşleşme yaklaşımıdır. Üçüncüsü, seçmenlerin ekonomik çıkarları doğrultusunda siyasi lideri veya partiyi rasyonel olarak değerlendirerek oy verdiğini savunan rasyonel oy verme yaklaşımıdır. Dördüncüsü, ideolojik oy verme yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, seçmenler daha çok kendi ideolojileri ile örtüşen parti ya da lidere oy verir. Sonuncusu ise, seçmenlerin gündemdeki konular doğrultusunda oy verdiğini belirten konuya oy verme yaklaşımıdır (Kalender, 2005: 270).

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇMEN DAVRANIŞLARI VE SEÇMEN DAVRANIŞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Demokrasi kavramına ilk olarak eski Yunan şehir devletlerinde rastlıyoruz. Doğrudan demokrasiye çok yakın olan bu sistem Atina demokrasisi olarak da adlandırılır. Bu demokratik sistemde teorik olarak, bütün yurttaşlar mecliste oy verme ve fikrini söyleme hakkına sahiptiler. Fakat yurttaştan kastedilen özgür erkeklerdir. Zira kadınlar, köleler ve o şehir-devletinde doğmamış olanlar (metoikoslar, yerleşik yabancılar) bu haklara sahip değillerdi. Orta Çağ'agelindiğinde, demokrasinin gelişme süreci içindeki en büyük olay İngiltere'de kralın yetkilerini din adamları, lordlar ve halk adına sınırlayan Magna Carta Libertatum'un (Büyük sözleşme) ilan edilmesidir. 18. ve 19. yüzyıllarda ise demokrasinin gelişmeivmesi, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi sayesinde hızlıca yükselen bir değer haline gelmiştir. Günümüzde uygulanan demokrasi modeli esas olarak doğrudan değil, temsili demokrasi modelidir (Hüner,2013:4-9).

1.1.Seçmen

Geçmiş tarihi süreçte siyasal yöneticileri ve temsilcileri seçme hakkı, toplumda ayrıcalıklı olan (zengin, erkek gibi) küçük bir kesime ait iken demokrasi ile toplumun tümü seçmen olabilme imkânını elde etmiştir (Dursun, 2006: 336). Demokrasi toplumlarında önemli bir aktör olan seçmendir. Seçmen kavramı, belli bir toplumda yasalar çerçevesinde seçimlerde oy kullanma ve yönetici kadroyu iş başına getirme hakkına sahip olan, hakları anayasalarla güvence altına alınmış vatandaşı ifade eder (Gencer, 2015: 26; Gümüş, 2006: 6). Demokrasi halk egemenliğine dayanan bir yönetim şekli olduğundan yöneticiler seçmen çoğunluğunun isteği ve tercihi üzerine seçilirler. Demokrasi, toplumu ilgilendiren bütün kararlara her bir bireyin eşit haklara sahip olarak katılabilmesini gerektirir. Başka bir ifadeyle demokrasi, kolektif karar alma aşamasında hak eşitliğinin ve halk denetiminin sağlanmasıyla gerçekleşebilir (Beetham ve Boyle, 2010: 373). Dünyada çoğu ülkenin kabul ettiği demokraside kaçınılmaz olan siyasal partiler, ülke yönetiminde

kendilerine yer bulabilmek için seçimlerle ilgili çok önemli çalışmalar yürütmektedir. Demokrasinin olmazsa olmazı olan seçimler, siyasal partilerde iktidar olabilmek için yegâne araçlardır. Bu nedenledir ki, seçmen tercihleri demokratik yaşam içerisinde ön plana çıkan önemli konulardan birisidir (Eke, 2008: 6).

Siyasi literatürde seçmen, bir siyasi tercihte bulunan kişidir. Birçok demokratik düzende, seçmen olunabilmesi için öncelikle kişinin en az 18 yaşında olması gerekmektedir. Ayrıca silâh altında (asker-er) bulunmamalı ve hükümlü statüsünde olmamalıdır. Seçmenler karar alma süreçlerinde bir takım unsurların etkisinde olarak tercihte bulunmaktadırlar. Kabaca seçmenlerin siyasal davranışını etkileyen faktörler, demografik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel faktörlerdir. Genel olarak, sosyal faktörler; parti kimliği, toplumsal bölünmeler, değerler, dindarlık, temel değerler, aile bağı, aşiret ilişkileri, dine bağlılık ve etnisitedir. Demografik değişkenler; yaş, cinsiyet, eğitim, yerleşim yeri, gelir v.b. Ekonomik değişkenler ise kabaca gelir, refah düzeyi gibi değişkenler olarak kabul edilmektedir (Ercins,2007:25).

1.2. Parti

Siyasi parti, belli bir siyasi programı gerçekleştirmek üzere bir araya gelen kişilerin, bu programı seçim yoluyla gerçekleştirme amacını güderek kurmuş oldukları topluluktur. Siyasi partiler, belirli insan gruplarının, sınıfların menfaatlerini temsil ederler ve bu menfaatleri demokratik düzlemde meşrulaştırıp etkili kılmak amacı güderler. Demokratik toplumda siyasi partiler, toplumdaki sosyal farklılaşmayı ve farklı ideolojileri siyasi alana aktaran kurumlardır (Şentürk, 2008:12). Siyasal partilerin genel olarak üç tane işlevinin bulunduğu kabul edilir. Öncelikle partileri halk ile iktidar arasında aracılık yapan kuruluşlardır. İkinci olarak partiler, iktidara aday olma biçiminde kendini gösterir. Ve son olarak siyasi partiler, iktidar olmadıkları zaman muhalefet etme görevi görürler.

1.3. Siyaset

Siyaset sözcüğü Arapça kökenli olup, esas itibariyle işleri bir düzene sokmak veya bir kabileyi idare etmek anlamında kullanılmıştır. Batı dillerinde politika

kavramının, siyaset kavramının yerine kullanıldığını görüyoruz. Politika kelimesi Fransızca'daki politique sözcüğünden gelmez. Esasen bu kavramın Latince'de de aynı anlamda kullanılan politica kelimesinden alındığı alıntıdır. Eski Yunan'da "devlet yönetme sanatı" anlamında kullanılmıştır. David Easton'a göre siyaset, Toplumun sahip olduğu maddi kaynaklar ile manevi değerlerin otoriteye bağlı olarak dağıtım sürecidir. Buna göre toplumun oluşturmuş olduğu değerlerden, toplumu oluşturan fertler pay talep edecek ve bu taleplerin gerçekleşmesi için bu değerleri paylaştıran kurumları baskı altına alacaklardır (Öztek,2010:3). Bir görüşe göre siyaset, toplumda yaşayan insanlar arasındaki çıkar çatışmasıdır. Başka bir ifadeyle değerlerin paylaşılmasıdır. Bir başka görüşe göre ise siyaset, toplumun ortak iyiliği ve çıkarını gerçekleştirir. Dolayısıyla siyasetin temel amacı çatışma değil "ortak iyi"dir. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki siyaset sadece bir çatışma hali değildir aynı zamanda farklılıkların uyumlaştırılması ve ortak çıkarın gerçekleştirilmesi durumudur (Kapani, 2010:23). Halkın kendi kendisini yönetmesi olarak belirtilen demokrasi de halkın yönetime, tüm vatandaşların katılımının pratikte mümkün olmaması üzerine, temsili olarak vatandaşlar temsilciler yoluyla yönetime katılma imkânı bulmuştur. Temsili demokrasiyle birlikte temsilcilerin nasıl seçileceği önem kazanmıştır.

1.4. Siyasal Katılım

Genel hatlarıyla siyasal katılım, basit bir eylemden yoğun bir sürece kadar uzanan tutum ve faaliyetleri içerir. Bu anlamıyla değerlendirildiğinde siyasal katılım, siyasal karar alma süreçlerinin tamamında yer edinir. Bir siyasal sistem içerisinde genel olarak yöneten ve yönetilen olmak üzere iki kesim vardır. Bu perspektiften bakıldığında siyasal katılımı daha çok yönetilenlerin, yöneteni etkileme ve onların alacağı kararları kendi çıkarları doğrultusunda değiştirme süreci olarak tarif etmek mümkündür. Siyasal katılmanın olabilmesi için "ortam" bakımından katılmaya asgari dayanak olacak bir tüzel çerçevenin olması gerekmektedir. Bu tüzel çerçevede; seçme ve seçilme, siyasal örgütlenme, eşit koşullarda yönetimde yer alabilme, mahkemelerde yargı hakkından yararlanabilme, basın özgürlüğü ve barışçı toplantı haklarına sahip olma asgari düzeyde oturtulmuş olması gerekmektedir. Yoksa siyasal katılma gerçekleşemez. Katılmanın gerçekleşmesi için siyasal katılım davranışını

olanaklı kılacak asgari şartları oluşturacak bir ortamın oluşturulması gerekmektedir (Eroğul, 2015: 231).

Egemenlik, hakkının gökyüzünden yeryüzüne geçmesiyle birlikte, halkın kendi kendisini yönetmesi fikri ortaya çıkmaya başlanmıştır. Bunun bir sonucu olarak 18. yy.dan itibaren seçmen statüsüne sahip kimseler seçme hakkına ve yetkisine sahip olmuş ve ülke yönetimine katılmaya başlamışlardır (Çaha vd., 2008:53). Seçmen, siyasal sistem karşısında iki aşamalı olarak karar verir. İlk olarak seçmen oy kullanıp kullanmamaya karar verir. İkinci aşamada ise eğer seçmen siyasal sisteme dâhil olma yönünde bir karar vermişse bu takdirde de hangi parti ya da adaylar arasında tercihte bulunacağına karar verir (Polat, 2010:127). Eğer seçmenler, siyasal sistemi ve aday ya da partileri etkileme gücüne, kabiliyetine ya da böyle bir inanca sahipse siyasal süreçlere dâhil olacaktır.

Bu süreçlere dâhil olma eğilimi biraz da çevreden gelen teşvik edici uyarılara bağlıdır. Bu uyarıcılar ya da dürtüler, ne kadar yüksekse bireyin sisteme katılımı da o derece yüksek olacaktır. Tersine bir durumun varlığı halinde ise seçmen siyasal süreçlere dâhil olmaktan vazgeçecektir. Yani seçmen önemli kararları etkileme konusunda ümitsizliğe düşmüşse ve çevreden yeterince teşvik edici dürtü almıyorsa siyasal süreçlere dâhil olmayacaktır. İkinci aşamada ise oy kullanma yönünde eğilim sergileyen seçmenin hangi parti ya da adaylar arasında tercihte bulunacağı meselesidir. Polat, siyasal katılım düzeyini iki boyutlu olarak ele alırken Robert Dahl, siyasal katılımı dört ayrı boyutta ele almaktadır. Ona göre seçmenler, öncelikle siyasal olaylara ve süreçlere ilgi duyma anlamında “ilgilenme” boyutuyla yetinir. İkinci aşamada seçmen sadece ilgi duymakla yetinmeyip, siyasal süreçler hakkında bilgi edinmeye çalışır. Dolayısıyla siyasal sistemi “önemseme” durumuna geçer. Daha sonra ilgi, alakasından yola çıkarak siyasal olayın takipçisi olur ve süreçlerle ilgi tüm bilgileri elde etme yoluna girer. Başka bir ifadeyle “bilgilenme” eylemine girer. Son olarak seçmenler siyasal olaylar içerisinde yer alarak “eylemde bulunma” durumuna geçer ve siyasal yaşamın ve sistemin aktif bir üyesi haline gelir (Dahl,1963:57-58)

Siyasal katılmada seçmenlerin oy vermeyi önemsemelerinde çeşitli faktörlerin etkili olduğu yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda seçmenlerin eğitim seviyesi arttıkça, oy verme eğilimi de artmaktadır. Ayrıca erkekler kadınlara nazaran siyasal katılmaya daha yakın ve oy kullanmaya daha çok isteklidir. Oy vermenin sonuç verdiği inanan bireyler de oy vermeye daha yatkın olmaktadır. Aksi durumda seçmen kendisini çaresiz hissetmekte ve siyasal sisteme yabancılaşmaktadır (Yayla, 2013: 181).

1.5. Seçmen Davranışı

Seçmen davranışı, bireylerin yerel ya da merkezi düzeyde iktidar mekanizmalarına sahip olacak kişi ya da partileri etkilemek amacıyla ortaya koymuş oldukları eylemlerdir (Kapani, 2000:130). Başka bir ifadeyle, vatandaşların, siyasal sistem karşısındaki durumlarını, davranışlarını ve tutumlarını yansıtan bir kavram olan seçmen davranışı, genel olarak, bireylerin merkezi ya da yerel organizasyonların yöneticilerini etkilemek için giriştikleri bir takım faaliyetlerdir. Vatandaşlar ortaya koyacaklar davranış sonucu, toplumu yönetecek olan kişi/partileri seçme ve onların alacakları kararları ve yürütecekleri politikaları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileme kabiliyetine sahip olurlar. Vatandaşlar belli bir partiye yakınlık duydukları için mi yoksa ideolojik olarak tercihlerini ortaya koyar. Yoksa ekonomik yapı, refah gibi toplumu ve kişiyi doğrudan etkileyen olaylar mı tercihi belirler (Gökçe vd., 2001:6-7). İşte bu gibi faktörler, seçmenin tercih sebeplerini oluşturan ana kanıtlardır. Söz konusu kanıtlar seçmenin tercihinin değiştirir ya da pekiştirir. Yapılan bazı çalışmalar neticesinde seçmenlerin davranışını etkileyen faktörlerin etki düzeyi hakkında farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Çünkü çalışma yapılan coğrafik bölge değiştikçe bu faktörlerin etki düzeyi de değişebilmektedir. Bazı araştırmacılara göre seçmeni en çok etkileyen faktör ideolojik ve kültürel faktörler iken, diğerlerine göre seçmen geçmişe dönük ekonomik göstergelere bakarak oy verir. Dolayısıyla bunlara göre en etkili motivasyon aracı ekonomik faktördür. Başka bir görüş ise seçmenin tercihinin belirleyen ve etkileyen ana unsurun sağ-sol ideolojisinin olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla toplumsal yapılar değiştikçe ortaya çıkan sonuçlarda farklılaşmaktadır (Beren, 2013:196-97). Seçmen ile siyasal sistem arasındaki ilişkide, seçmenlerin siyasal davranışlarda bulunmaları iki kategoride incelenebilir. Birinci

kategoride yer alan seçmen siyasal sisteme ilgi duyup, genel olarak bir siyasi partiye üye olan veya herhangi bir dernek ya da sosyal grup içerisinde aktif olarak yer alan kişileri kapsar. İkinci kategoride yer alan kişilerin ise siyasal sistemle ilişkisi sadece oy verme yönündedir.

1.6.Seçmen Davranışlarının Tarihsel Gelişimi

Demokrasilerde halk, kendini yönetecek temsilcilerini seçer. Demokratik rejimlerde seçimler serbestçe ve rekabet içinde gerçekleşir. Bu sürecin iki ön koşulu vardır: mutabık kalınan bir ulusal kimlik duygusu ve siyasi eşitlik için sürekli baskı sağlayan, kendini takviye eden siyasi ve toplumsal rekabet biçimi. Rekabet edenlerin uzlaşmasının, yani demokratik toplumda anlaşmanın kilit mekanizması oy vermedir. Demokrasi kavramının ele alınmasının ve oy vermenin tarihi çok eskilere gitse de parlamenter demokrasinin tarih sahnesinde yer alması üretim tarzının kapitalizme dönüşmesi ile gerçekleşmiştir. Batı toplumlarında birey, içinde bulunduğu toplumsal statüden bağımsız olarak bir değer haline gelmiştir. Oysa daha geleneksel bir toplum olan Osmanlı'da birey, toplumsal konumundan bağımsız olarak değerlendirilen bir varlık değildi. Batıda birer değer haline gelen bireylerden oluşan halk siyasal iktidarın meşruiyet kaynağı olmuştur. 1908 seçimleri seçim kanunu olan ve yine aynı yıl çıkarılan İttihat-ı Mebusan kanunu hükümlerince daha demokratik bir ortamda yapılmış ve seçimlerde İttihat ve Terakki ile Ahrar Fırkası yarışmışlar ve seçimleri büyük farkla İttihat ve Terakki kazanmıştı. Osmanlı Devleti'nde ilk kez siyasi partilerin yarıştığı ve basının daha özgür yayın yaptığı bir ortamda yapılan seçim olmasıyla farklılık taşımaktadır. Yönetime gelen İttihat ve Terakki hükümeti sonraki seçimlerde muhalefeti önlemiş ve sandıkları kendi gözetimi altına alarak seçimlerin "sopalı seçimler" olarak tarihe geçmesine neden olmuştur. 1912 seçimlerinde muhalefet partisi Hürriyet ve İtilaf sadece 6 milletvekilini meclise gönderebilmişti. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar tek parti (CHF) ile yönetim devam etmiş, çoğulculuk prensibi harekete geçirilememiştir. Seçimler anayasaya uygun olarak düzenli olarak yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye yaşanan dış ve iç koşullar sonucunda 1946 yılında çok partili hayata tam anlamıyla geçilmiştir. Akabinde 1950 yılında "Beyaz devrim" veya "sandık ihtilali" olarak isimlendirilen ve bağımsız yargı gözetiminde yapılan

seçimlerde halkın özgür iradesiyle seçimlere katıldığı söylenebilir. Halk özgürce tercihte bulunarak seçtiği partiyi ilk kez iktidara gelmiştir. Bu noktadan itibaren seçmen kavramı gerçek anlamını kazanmaya başlamıştır. Çünkü seçimlerin demokratik koşulların tam sağlanmadığı ve yargının bağımsızlığının şüpheli olduğu bir durumda seçmenin oy kullanması göreceli bir anlam kazanmaktadır (Akgün, 2001:24). Demokratik sisteme geçişte Türkiye 1946 seçimlerinden sonra uzun bir yol katetmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında öncü ülkeler arasına girmiştir. 1950 yılında seçimleri sonunda Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı, seçmenlerin tercihine saygı duyarak Demokrat Parti'ye devretmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde demokratik siyasi anlayışın yerleşmesi noktasında; partilerin kurumsallaşması, askerinin yönetime müdahalesi, halkın demokratik değerlere sahip çıkması, seçim sisteminin istikrarlı bir şekilde devam etmesi gibi hususlar sıkça karşılaşılan ve tartışılan konular olmuştur. Türkiye'de demokrasiye geçiş dönem dönem sancılı olmuştur. Halkın seçtiği iktidarlar düzenli olarak askeri darbelerle iktidardan çeşitli sebeplerle uzaklaştırılmış ve demokratik haklar askıya alınmıştır. Siyasi iktidara yapılan müdahalelerle birçok parti kapatılmış, kapatılan partiler ancak isimlerini değiştirerek siyasi hayatlarına devam edebilmiştir. Bu anlamda Türk demokrasi tarihi siyasi partiler üzerinden devamlılık gösterememiştir. Bu durumun bir sonucu olarak, siyasi tarihimizde seçmenlerin, bir partiyle kurmuş oldukları aidiyet hissini süreklilikten yoksun olduğu söylenebilir. Bunun neticesinde seçimlerde kararsız seçmen sayısı çoğalmakta ve partiler arasında oy dalgalanmaları meydana gelmektedir (Kalaycıoğlu, 2008:297-316).

Batılı anlamda demokratik yönetime ilk geçişi 19. yy'da başlayan Osmanlı Devleti'nden sonra Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren demokratik ilkeler üzerine vurgu yapmakla birlikte demokrasinin çoğulculuk prensibini aksatmadan uygulamaya geçirememiştir. Halkın demokratik değerleri benimsemesi, seçme ve seçilme hakkının yerleşmesi, askerinin devletin koruyucusu olma anlayışıyla sivil iktidara müdahaleyi meşru görmesi sürecin işlemlerini zaman zaman sıkıntıya sokmuştur. Demokratikleşme sürecinde toplumla iktidar arasındaki organik ilişkiyi sağlayan temsili kurumların yaratılması ve yaşatılması demokratik siyasal sistemin sağlıklı işleyişi bakımından son derece önem arz etmektedir. Modern liberal

demokrasilerin kurulmasında siyasal partiler ve parlamentolar sistemin esas dinamikleri olduğu için partiler olmadan siyasi aktörler fonksiyonlarını yerine getiremez. Temsili demokrasinin en önemli özelliklerinden birisi, vatandaşlara düzenli aralıklar yapılan seçimler yoluyla, siyasal iktidarı belirleme ve memnun kalmadıklarında da görevden uzaklaştırma hakkını vermesidir. Bu nedenle seçimler demokrasinin kalbi şeklindedir. Demokratik rejimler ile anti-demokratik rejimler arasında en temel fark, seçimlerin yapılıp yapılmadığıdır. Bu bağlamda gerçek bir seçim ile sahte ya da sözde seçimleri de birbirinden ayırmak gerekir. Tek bir adayın katıldığı veya sonucu önceden belli olan seçimler “gerçek seçimler” değildir. Saddam Hüseyin dönemindeki Irak’ta ve bugünkü Suriye ile Mısır rejimlerinde gözlendiği gibi otoriter liderlerin belli aralıklarla seçmenlerinin önüne seçim sandıkları koymaları ve her defasında da kendilerinin katıldığı seçimlerde %90’ların üstünde oy oranlarıyla yeniden seçilmeleri, sahte seçimin en tipik örnekleridir. Bu tür seçimlerin en önemli fonksiyonu, iş başındaki otoriter liderlerin toplumsal meşruluk arayışlarına hizmet etmesidir. Gerçek seçimler, adaylar ve partiler arasında açık ve özgür bir yarış ortamının bulunduğu ve seçmenlerin de tercih ettikleri adaylara ya da partilere yönelik desteklerini hiçbir yaptırım korkusu olmadan özgürce açıklayıp oy verebildikleri seçimlerdir. Adayların belli yönetim mekânları için yarışmasına dayanan bu tür seçimler, halkın tercihinin resmi bir ifadesidir. Seçmenlerce açıklanan bu tercihler birleştirilir ve ülkeyi kimin yöneteceğine ilişkin kolektif bir karar ortaya çıkar (Akgün, 2002:6).

19. y.y.’da bireylerin vatandaş olma hakkıyla beraber seçme hakkına sahip olması ve “oy kullanma” sı siyasal hakların genişlemesine paralel olmuştur. Genel ve eşit oy hakkının yaygınlaşmasıyla birlikte siyasal partiler seçmenin oyunu alabilmek için siyasal rekabete girmiştir. Bu anlamda seçmenin oy kullanırken neyi dikkate aldığı ve seçmeni hangi unsurların etkilediği önem kazanmıştır. Siyasal partilerin varlığının devamı ve var olan iktidarın seçilmesi tamamen seçmenin iradesinde olduğundan seçmenin oy kullanmasını etkileyen unsurlar başat rol oynamaktadır. Seçmenlerin parti tercihlerinin altında yatan motifler önemlidir, çünkü siyasal partilerin iktidara gelmeleri veya kaybetmeleri dolayısıyla siyasal sürecin işleyişi seçmenlerin tercihinin bağlıdır (Gülmen, 1979: 58). Seçmenin siyasal partilerin

giriştikleri yarışta nelerden etkilendiği, siyasi kampanyaların ne oranda tercihleri değiştirdiği, siyasi kimliklerin oluşmasında nelerin etkili olduğu seçmenin tercihinde etkili olmaktadır (Kim, 2014:5). Her ülkede aynı düzeyde seçmenlerin oy verme tutumunun gerçekleştiğini söylemek pek mümkün değildir. Her bir ülkenin sahip olduğu kültürel ve politik değerler, seçmenlerin davranışları üzerinde belirli oranda bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla seçmen davranışlarında, seçmen alışkanlıklarında toplumların gelenekleri, inançları daha etkili olabilmektedir (Green ve Hochor, 2000:561-573).

Ülkeler arası davranış farklılıkları esas olarak bazı faktörlerin öne çıkması ya da diğer bazılarının ötelenmesiyle alakalıdır. Yoksa aksi bir durumu iddia etmek pek mümkün değildir. Bazı ülkelerde sadece bazı faktörler tek başına seçmen davranışını etkiler veya dönüştürür demek doğru bir tespit olmaz. Coğrafî ve kültürel farklılığın yanında yaşanan çağın da etkisi pekâlâ mümkündür. Zira modernleşme ve kitle iletişim vasıtalarının gelişmesi seçmeni daha bilgili kılmıştır. Dolayısıyla öncesinde toplu olarak oyların bir yere kanalize etmesi çok rahat iken şartların değerleşmesiyle bu olay önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Genellikle aralarında temel politikalar açısından fazla farklılık bulunmayan ve ağırlıklı iki siyasal partinin yarıştığı ABD ve İngiltere gibi ülkelerde seçmenlerin, adayları ve konuları tercihlerinde belirleyici faktörler olarak görürler. Dolayısıyla seçmen davranışını analiz ederken zaman dilimi ve seçimlerin gerçekleştiği ülkeleri göz önünde bulundurmak daha sağlıklı verileri elde etmemizi sağlar (Kalender, 2005: 64-65).

İKİNCİ BÖLÜM

SEÇMEN DAVRANIŞLARINA YÖNELİK YENİ YAKLAŞIMLAR

Seçmenlerin siyasal düşüncelerini ve kanaatlerini gösteren en somut unsurlardan biri oy vermektir. Oy verme, seçmen davranışının somut hale dönüşmesidir. Bu çerçevede siyasal katılımın en yaygın kullanımı olan oy verme davranışı ile seçmenler kendilerini yönetmelerini istedikleri yönetim kadrosunu seçerek siyasal sistemde aktif rol alırlar (Eke, 2008: 34). Böylece seçmen siyasal sistemde istek ve menfaatleri doğrultusunda tercihlerini siyasal davranışa dönüştürmüş olurlar. Seçmen davranışları bağlamında seçmen tercihleri de önemli bir konum kazanmaktadır. Demokratik siyasal sistemi diğer siyasal rejimlerden farklı kılan en önemli unsur meşruiyetini halk egemenliğinden alıyor olmasıdır. Yönetenler, yönetilenlerin oyuyla iş başına geldikleri için, ancak onların rızası, onayı ve güveni devam ettiği sürece iktidarda olabilirler (Akgün, 2001: 17)

Siyasal partiler veya liderler daha başarılı olmak ve iktidara daha yakın olmak ya da iktidara gelebilmek ve seçmenleri bu doğrultuda ikna edebilmek için onlara istedikleri doğrultuda mesaj verebilmeleri, istenilen rolü oynayabilmeleri ve etkili kampanyalar yapabilmeleri gerekmektedir. Bunu yapabilmesi için siyasal partinin öncelikle seçmenin yapısını çok iyi bilmesi, siyasal tercihini etkileyen faktörleri iyi tespit etmesi ve seçmenlerin karar verme süreçlerini ayrıntılı bir analize tabi tutması gerekmektedir. Çünkü seçmenler siyasal tercihlerini belirlerken, sosyo-psikolojik temeller önem kazanmakta ve tercihler bu doğrultuda etkilenebilmektedir (Kalender, 2005: 1).

Seçmen davranışlarını iyi analiz edemeyen siyasal partiler veya liderler seçim yarışında başarılı olamazlar (Negiz ve Akyıldız, 2012: 196). Belirsizlik altında karar vermede, alternatif sonuçların hakkında kesin ve tam bir bilgi bulunmamaktadır. Son olarak risk altında karar verme durumunda ise, ne belirlilik durumunda ortaya çıkan tam ve kesin bilgi, ne de belirsizlik durumundaki gibi tam bir bilgisizliğin bulunmasıdır. Her bir alternatifin sonucunun gerçekleşme ihtimali bilinmektedir. Bu sebeple seçmen tercihinin belirsizlik ve risk altında karar vermeye daha yakın olduğu söylenebilir. Çünkü hangi partinin veya adayın seçimleri kazanacağı kesin belli

olmamakla beraber, hangi tür uygulamaların yapılacağı da ancak iktidar kesinleştikten sonra görülebilmektedir. (Kalender, 2005: 32). Böyle bir durumda ise, seçmen karar öncesinde siyasal parti veya adaylardan en uygun alternatifleri, eldeki veri, bilgi, tecrübeleri kullanarak bir değerlendirmede bulunur, kendisi için ortaya çıkan bu belirsizlik durumundan kurtulmaya ve bir karara varmaya çalışır (Damlapınar ve Balcı, 2014: 98).

Seçmenin oy verme davranışları üzerindeki çalışmalar, “oy vermeyi etkileyen faktörler nelerdir?” sorusunu gündeme getirmiştir. Seçmenlerin oy verirken belli bir partiye yakınlık duymasından mı ya da kendi ideolojisi doğrultusunda mı, yoksa ekonomideki değişiklikler gibi toplumun refahını etkileyen faktörlerden dolayı mı, oy verirler gibi sorularla seçmenin siyasal tercihlerini belirleyen faktörler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır (Gökçe, vd., 2002: 7). Bireyin içinde yaşadığı toplumda davranışlarının oluşmasında ve şekillenmesinde etkili olan birçok faktör vardır. Bu faktörler; aile, eğitim, arkadaş, sosyal gruplar, sivil toplum kuruluşları, dernek mensubu olunan cemaatler, siyasi partiler, ideolojiler ve kitle iletişim araçlarıdır (Dilber, 2012: 2). Ayrıca seçmenin kararı; sosyal karakteristikler, grup dinamikleri, partiyle özdeşleşme, güncel konular, mevcut siyasi tercihler, siyasi parti imajı ve liderleri değerlendirme gibi süreçlerin birbirini etkilemeleri ile şekillenmektedir (Damlapınar ve Balcı, 2014: 111).

Toplum içinde yaşayan bireyin seçim eyleminde toplumsal etkenler söz konusu olmaktadır. Toplum ve birey arasında karmaşık ve güçlü bir ilişki vardır. Bireylerden oluşan toplum yeni bir durum oluşturmaktadır. Çünkü birey toplumla her zaman aynı doğrultuda olmamakta bazen de karşısında olmaktadır. Toplumsal yapı güçlü bir etken olarak bireyin tercihlerini etkilerken tüm bireylerin aynı oranda etkilenmediği de bir gerçektir. Seçmenin davranışlarını ekonomik, sosyolojik, psikolojik unsurlar ve seçim döneminde yaşanan gelişmeler gibi birçok unsur da etkide bulunmaktadır (Erickson, 1989:566).

2.1.Sosyolojik Yaklaşım

(Columbia Okulu) Dünya’da ilk defa seçmen davranışlarına ilişkin çalışma Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından 1940 yılında Columbia üniversitesinde

yapılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde ortaya atılmış bu model, Columbia ekolü olarak adlandırılır. Lazarsfeld'in çalışması Ohio eyaletinin Erie bölgesinde mülakat şeklinde gerçekleşmiştir(Lazarsfeld vd.,1968:137-142).

Seçmen tercihlerine sosyolojik açıdan yaklaşan bu yazarlar, ekonomik ve psikolojik yaklaşımın özellikle vurguladığı bireyseliği reddetmekte ve grup temelleri konusuna eğilmekte dirler. Kişilerin tutum ve değer sistemleri oy verme davranışında önem ifade etmemekte ve bu modelde daha çok din, sosyo-ekonomik statü, yaşanan coğrafya parçası, mensup olunan grup vb. faktörler önplana çıkmaktadır. Bu yüzden, seçmenin sosyo-ekonomik statüsü (eğitim, gelir, din ve sınıf) ve yerleşim yeri (kent ya da kır) durumu onun nasıl oy verme davranışında bulunacağını belirlemektedir. Bu bilgilerin hepsi seçmenin siyasal eğilimlerinin göstergeleri olarak değerlendirilebilir ve kolektif hareket tarzlarının yönlerini de yansıtmaktadırlar (Berelson vd., 1954; 107).

Bu modelde oy verme davranışı tıpkı konuşma, giyim tarzı gibi ögelere benzer şekilde ailede ve toplumda öğrenilen ve geliştirilen bir durumdur. Toplum içerisindeki sosyal bölünmeler temel belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Nesilden nesile aktarılan bu alışkanlıklar ve tutumlar siyasete sirayet etmektedir (Heywood, 2007:311). Oy verme birey tarafından alınan bir karar sonucu gerçekleşmez. Aksine kolektif hareket doğrultusunda karara bağlanır. Eğer burada birey toplumun kararlarına uymazsa, toplumsal normlarla ters düşer ve toplumdan dışlanır. Dolayısıyla birey kolektif harekate ters düşmemek ve cezalandırılmamak için toplumsal kararlara uyacaktır (Kalender, 2005:52).

Grupların belli başlı özelliklerinin seçmen davranışına etkisinin olduğu fikrine dayanan bu modelde, oy verme davranışındaki temel problem "niçin" sorusunun cevabıdır. Böylelikle seçmenin neden bir parti ya da adayı destekleme yönünde tercihte bulunduğunu saptamaya çalışır (Polat, 2010:136-137). Bu model esas olarak, büyük ölçüde sosyal bölünmeleri referans alarak oy verme davranışını inceler. Örneğin anne-babanın siyasi görüşlerini çocuklarına aktardıkları ve çocukların da yüksek oranda aynı partiye oy verdikleri, sınıfsal grupların kır-kent ayrımları gibi çeşitli referansların oy verme davranışını etkilediği üzerinde

durulmuştur. sosyolojik modelin temel konusu seçmenler değil, gruplar ve partiler, temel problemi de “niçin oy veriyorlar” sorusuna cevap aramaktır (Kalender, 2005: 40).

Seçmen davranışının temelde toplumdaki sosyal bölünmüşlük tarafından belirlendiğini iddia eder (Akgün 2000: 77). Yaklaşımda, seçmenlerin parti tercihleri sanki dini bir aidiyet ve vazgeçilmez alışkanlıklar olarak tanımlanır ve seçmenlerin her bir seçimde kullandığı oy da, bu değişmez kimliğin teyidinden başka bir şey değildir (Gökçe vd. 2002: 7). Bu açıdan sosyolojik model, oy verme davranışı ile grup üyeliğini, seçmenlerin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumunu yansıtan bir oy verme biçimi geliştirme eğiliminde olduklarını ileri sürerek birbirine bağlar. Aşağıda sosyolojik yaklaşımda seçmen davranışlarını etkileyen değişkenler alt başlıklar altında ele alınmaktadır.

2.1.1.Aile

Aile, bireyin hayatındaki ilk ve en temel toplumsallaşma kurumudur. Freud ve birçok psikolog, temel tutumların çocuğun ilk yıllarında oluştuğu görüşünü paylaşmaktadır. Çünkü yeni doğan bir çocuk ilk önce aile çevresi içinde toplumsallaşma sürecine girmektedir. Bu nedenle anne ve babanın çocuklar üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Özkalp, 2009: 108)

Her ne kadar çocuğun ailede tanıdığı otorite siyasal bir otorite olmasa da bu çerçevedeki iktidar ilişkisini daha sonra siyasal alana aktarması mümkündür. Sonuçta çocuk siyasal sistemle ilgili ilk izlenimleri, ilk bilgileri, duyguları, kavramları ve olayları aile içerisinde öğrenir (Dursun, 2006: 220). Bireyin çocukluk döneminin ilk yıllarında oluşan bu temel tutumların, siyasal davranışların şekillenmesindeki önemi göz ardı edilmeyecek bir gerçektir. Ailenin siyasal toplumsallaşmadaki önemini açıklayan örneklerinden biri, Almanya’daki otoriter aile yapısının, Nazi rejiminin gelişmesini nasıl kolaylaştırdığını ortaya koyan araştırmalar oluşturmaktadır (Kışlalı, 2010b: 119). Bireylerin yaş olarak ilerlemesi ile diğer sosyal grupların etkisi daha da artmaktadır. Ailenin dışında diğer birincil grup olan arkadaş grubu da siyasal toplumsallaşmada aile kadar etkili ve güçlü bir aracı kurumdur. Ailede başlayan

siyasal alana ilişkin fikir edinme süreci ve sosyal hayata dâhil olma, arkadaşlık grupları ile de devam etmektedir (Ateş, 2013: 55).

2.1.2. Arkadaş

Birey her ne kadar aileden ilk değerleri, kuralları ve eğilimleri alsada hayatın erken döneminden itibaren ailenin yanı sıra içinde yer aldığı değişik arkadaş gruplarının da bu yönde etkisi altında kalır. Bu bağlamda çocuğun hayatına ilk katkısı ve etkisi olan aile, arkadaş çevresi edinme sürecinde olan çocuklarına, arkadaşlarını seçerken daha özenli ve dikkatli olmaları gerektiği uyarısında bulunurlar (Dursun, 2006: 221- 222).

Dolayısıyla ailenin, çocukların arkadaş grubuna dâhil olma sürecinde etkide buldukları söylenebilir. Birey yaş ilerledikçe, siyasal konuları daha çok arkadaş grupları ile tartışma eğilimine girer. Arkadaş gruplarındaki samimi, içten ve duygusal ilişkilerin oluşturduğu ortam, grup üyelerini etkisi altına almaktadır (Dursun, 2006: 222).

2.1.3. Okul

Okul, bireyin toplumsallaşma sürecinde önemli bir yere sahiptir. Çocuklar 4-5 yaşında aile ortamından kopararak yaklaşık 15-16 sene okullarda eğitimlerini sürdürmektedirler. Özellikle bireyin kişilik yapısının açık bir şekilde oluşmaya başladığı ilköğretim çağında, ailenin dışında oluşan bu yeni kurum çocuğun bütün hayatını etkilemektedir. Bu noktada bireyin sosyal çevresiyle olan etkileşiminin yanında otorite, suç, ceza gibi değerlerde aileden bağımsız yeni bir yaklaşıma sahip olmaktadır. Bu nedenle ilerleyen dönemler için okullarda kazanılan tutum ve davranışların toplumsal sisteme uyum sağlamada önemli bir yere sahip olabileceği söylenebilir (Güllüpunar, 2010: 47).

Okulda bireye siyasal sistemle ilgili çeşitli bilgiler verilirken diğer taraftan toplumsal hayatın otorite ilişkisi içerisinde sürmesini sağlayacak çerçeve sunulmaktadır. Okulda çocuk için otoriteyi temsil eden öğretmen ve okul yönetiminin konumu, söylediklerine uyulmasının gerekli oluşu, uyulmaması durumunda cezalandırılma gibi ilişkiler siyasal alanda yansımaları olacak bir model

kurmaktadır (Dursun, 2006: 223). Okulun toplumsallaşma olgusundaki önemini sadece öğretmen etkisine bağlamak yanlış olacağından, derslerin içeriği, öğrencinin karşı karşıya kaldığı değişik çevre ve koşullar, okul arkadaş grupları, öğretmenin etkisine eklenecek ve her zaman aynı yönde olmayan etkiler oluşturabilir. Okulun siyasal toplumsallaşmadaki rolü, bu etkilerin bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır (Kışlalı, 2010b: 120)

2.1.4.Gelir

Gelir sosyal statünün en belirleyici faktörlerindedir. Gelir, insanların günlük yaşamlarını şekillendiren faktör olmasından dolayı, gelir düzeyi yüksek olan bireyler siyasi parti/adaydan beklentilerinin çoğunluğu ekonomik yönden olmamaktadır. Ancak geliri düşük olan kişilerin talepleri ise daha çok ekonomik iyileştirmeler etrafında şekillenmektedir (Türedi, 2015: 37). Bu nedenle gelir düzeyi düşük olan seçmenlerin sosyal yönü ağır basan partilere destek verebileceği söylenebilir (Toraman, 2015: 7).

2.1.5.Eğitim

Toplumdaki kültürel ve inanca dayalı ideoloji ve yaklaşımları küçük yaştan itibaren bireye kazandıran eğitim, siyasal davranışlarda da önemli bir yere sahiptir. Çocukluktan itibaren eğitim alan birey, teknolojik gelişmelerden ve kitle iletişim araçlarından da faydalanmayı bilerek, siyasal konularla ilgili tüm gelişmeleri takip edebilmekte ve dünyanın herhangi bir yerinde bile olsa farklı bir siyasi görüş hakkında bilgi alabilmektedir. Dolayısıyla eğitimin bireye genel olarak kazandırmış olduğu çok yönlü düşünme, analiz etme, yorumlama ve ifade etme becerileri siyaset alanına da uygulanmakta olup, kişiyi objektif düşünebilen bir seçmen haline getirmektedir. Dolayısıyla imkânı olup iyi birer eğitim almış bireyler gerek sosyal gerek siyasal yaşamlarında bireysel ve toplumsal gelişmelere açık hale gelmektedir (Akgül, 2013: 38).

Bireyin eğitim düzeyine göre bilgi ve bilinç düzeyi değişmesinden dolayı birey eğitim durumuna göre farklı siyasal tercihlere yönelmektedir. Eğitim almış bireyler, eğitim almamış bireylere nazaran dışarıdan aldıkları etki ve bilgileri daha

çok ölçerek alırlar. Çünkü eğitimli birey daha geniş bakış açılarına sahiptir. Eğitimli bireyler sistemin olumsuzluklarına daha çok tepki gösterebilmektedirler (Türel, 2011: 42-43).

2.2. Psikolojik Yaklaşım

Psikolojik yaklaşım, 1950’li yıllarda alan araştırmalarının yaygınlık kazanması ve buna bağlı olarak bireysel düzeyde elde edilen verilerin artışı üzerine yaygınlık kazanan bir modeldir. Seçmen davranışı konusunda yapılan örnek çalışmalarından biri Michigan Üniversitesinde Campbell ve arkadaşlarının 1950’li yılları kapsayan American Voter (1964) çalışmasıdır. Michigan Üniversitesi çalışanları başkanlık seçimlerinde seçmenlerin demografik, kişisel ve siyasal özelliklerinin tercihleri üzerindeki etkiyi tespit etmek amacıyla araştırma yapmışlardır. Uzun soluklu bu çalışmaların neticesinde “The American Voter” adlı eser ortaya çıkmıştır. Bu modele göre bireylerin partiye yakınlığı oy verme yönünü etkilediğini kabul eden bir yaklaşımdır (Gülmen, 1979: 41). Başka bir ifadeyle parti sadakati üzerine kurulu bir yaklaşımdır. Michigan ekolü olarak adlandırılan bu modele göre daha küçük yaşlarda birey bilinçaltı ve içgüdülerine bağlı olarak siyasal yönelimini belirler.

Psikolojik yaklaşımın savunucuları kişilerin ya da seçmenlerin partiyle özleşip o doğrultuda oy verdiklerini ileri sürmüşlerdir. Seçmenin davranışını etkileyen psikolojik güçler içerisinde bireysel tutum ve davranışlar odak noktasını oluşturur. Ayrıca etki düzeyi düşük olsa da adayların ve kampanyanın seçmen tercihi üzerinde etkili olabileceğini belirtmişlerdir (Turan ve Temizel, 2015:73-75).

Seçmenlere sorulan sorulara verilen cevaplara göre yapılan sınıflandırmada, seçmen soruları cevaplayabiliyorsa ideolog olarak kabul edilmiştir; ancak yapılan anketlerde seçmenlerin çoğunlukla yanlış ve eksik bilgilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Demokrasinin gelişmiş olduğu bir toplum olarak kabul edilen Amerika’da böyle sonuçların ortaya çıkması seçmenin değişken olduğunu göstermektedir. Psikolojik yaklaşım olarak anılan bu yaklaşım, kişisel nitelikler ve değerler sistemi seçmenlerin davranışını etkileyen en temel belirleyicilerdir. Kişilerin hangi yönde

seçme davranışında bulunacağı ya da davranışta bulunup bulunmayacağı, onun dünya görüşü ve psikolojik yapısına bağlıdır (Gülmen,1979:41)

2.3.Rasyonel Yaklaşım

Son yıllarda popüler olan bir üçüncü yaklaşım da rasyonel yaklaşım, bir diğer adıyla ekonomik (economic voting) yaklaşımıdır (Akgün, 2002: 27). Rasyonel yaklaşım modelinin öncüsü Antony Downs'tur. Antony Downs'un "An Economic Theory of Democracy" adlı eseriyle rasyonel yaklaşım şekillenmeye başlamıştır (Kalender, 2005: 51). Rasyonel yaklaşım modeli seçmenin kendi amaç, çıkar ve beklentilerini karşılayacak ve aynı zamanda kendi görüşlerini en iyi yansıtacak parti veya adayları göz önünde bulundurarak, yaptığı değerlendirmeler sonucunda kendisine uygun gördüğü en iyi aday veya partiye oy vermesidir (Kalender, 2005: 50; Temizel, 2012: 36). Rasyonel yaklaşım, toplumsal grupların davranışlarından ve sosyalleşmelerinden ziyade birey davranışları ile ilgilenmektedir.

Rasyonel yaklaşımda seçmen, tercihlerine uygun karar verse de bazı koşulların değişmesi ile ortaya çıkan şartlara göre yapılan tercih değişebilmektedir. Aslantürk'e (2012: 27) göre ekonomik koşullardaki değişimler seçmenin siyasal tercihlerini ve yönetim değerlendirmelerini etkilemektedir. Yani seçmen, ekonomideki olumsuz ya da olumlu değişimlere göre etkilenebilmekte ve buna göre kararını tekrar gözden geçirebilmektedir.

Ayrıca seçmen, ekonomideki olumsuz değişimlere, olumlu değişimlerden daha hızlı tepki verebilmektedir. Rasyonel yaklaşımı benimseyenler arasında Key ve Fiorina ön plana çıkmaktadır. Key (1966) gibi bazı araştırmacılar oylamayı, iktidardaki partinin geçmişe dönük yorumları ve bu partinin göstermiş olduğu performansın, seçmenin tercihini nasıl etkilediğinin göstergesi olarak görür (Heywood, 2013: 313). Key'e göre seçmenler, gelecekte çok geçmişi sağduyu ile değerlendirerek oyunu kullanmaktadır. Özellikle iktidar partilerinin geçmişte yaptıkları çalışmaların genel bir değerlendirmesini yapan seçmen, bu çalışmaların kendisine ne kadar yarar sağladığına bakarak karar vermektedir. Yani seçmen verilen vaatlere çok önem vermemekle beraber daha çok sonuçlara bakmaktadır. Böyle bir

durumda ise rasyonel olarak oy kullanmak için, konuların tam anlamıyla anlaşılmasına gerek yoktur denilebilir (Gül vd., 2015: 229; Kalender, 2005: 54).

Rasyonel yaklaşımın bir başka düşünürü olan Fiorina'ya göre de seçmenler, yönetimin geçmiş icraatlarını değerlendirmekte ve ona göre oy kullanmaktadır. Ancak Key'den farklı olarak seçmenlerin geçmiş icraatları değerlendirme bakımından bir partiye bağlandıklarını ifade etmektedir. Bu açıdan seçmenler her seçim için yeniden yeni bir karar almayacak ve parti bağlılıklarını göz önünde bulunduracaklardır. Fakat yeni bir parti kurulduğunda seçmenlerin düşünceleri kökten değişebilir ve yeniden değerlendirmelerde bulunabilir (alender, 2005: 54)

2.4.İdeolojik Yaklaşım

İdeoloji kavramı tarihsel süreçte roller üstlendiği gibi bilimsel ve günlük hayatta da yer almaktadır. Her iki durumda da olumlu veya olumsuz anlamda kullanılabilir (Ateş, 2013: 7). Ancak genel itibari ile ideoloji kavramı olumsuzluk çağrıştırmaktadır. 1796 yılında Fransız düşünür Destutt de Tracy ortaya attığı ideoloji kavramını, bilinçli düşünce ve fikirlerin kaynağını açığa çıkarmayı amaçlayan yeni bir “fikirler bilimini” (ideoloji) belirtebilmek için kullanmıştır (Heywood, 2013a: 70). İdeoloji, mevcut iktidar sistemini korumaya, biraz değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya çalışan örgütlü siyasal eylem için zemin oluşturan, az çok tutarlı fikir kümeleri olarak tanımlanmaktadır (Heywood, 2013b: 28).

İdeolojiler kendi taraftarları için faaliyet planı sağlayan iki bölümden oluşan inanç sistemleridir. Birincisi, amaçlar, değerler ve dünya hakkındaki varsayımları içine alan öz inançlar; ikincisi ise, bundan türeyen faaliyet ilkeleri olarak belirtilmektedir. Öz inançlar olayların akışına rağmen aynı kalırken, faaliyet ilkeleri çevre şartlarının değişim göstermesiyle yeniden düzenlenebilmektedir (Kalender, 2005: 61). Bu yaklaşım doğrultusunda ideoloji yanlıları, kendi doğal partilerine oy vermektedirler. Yine yakın ideoloji yanlılarının kendi partilerine oy vermeleri beklenirken; az ideoloji yanlıları için faaliyet ilkeleri daha çok önem taşımamaktadır (Kalender, 2005: 64).

İdeolojik etkinin seçmen tercihinin olan etkisi ele alındığında, söz konusu etkinin düşük olduğu söylenebilir. Seçmen tercihleri ile ilgili yapılan araştırmalarda seçmenin oy verirken ideolojiyi dikkate alıp almadığı sorusuna aldıkları cevaplar, “hayır, çok nadir veya çok az” şeklinde olmuştur (Kalender, 2005: 61).

Dolayısıyla seçmen tercihinde ideoloji rolünün önemli bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Balcı ve Akar’ın (2010: 302) yaptıkları, “Siyasal Bilgilenmede İletişim Araç ve Yöntemlerinin Önem Düzeyi” araştırması sonucuna göre, Türk seçmenin ideolojik tutumlarının daha çok merkezde toplandığının ve kendilerini radikal solcu ve radikal sağcı görenlerin düşük oranlarda olduğu saptanmıştır.

Eser’in (2012: 130) 1500 kişilik katılımcıdan oluşan ve 2009 Yerel Seçimleri Antalya evreninde gerçekleştirdiği, “Dinin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi” araştırmasında; dinin tutum ve davranışlar üzerinde etkili olduğu sonucuna varmıştır. Aynı şekilde Köktaş’ın İzmir alan araştırması da seçmenlerin dini konulara hala önem verdiğini, bu yüzden herkesin dini istekleri olmasa da siyasal hayatta dinin önemli bir yere sahip olduğu ve olmaya devam edeceği sonucuna varmıştır (Damlapınar ve Balcı, 2014: 116).

Seçmenin ideolojik bakış açısı, toplumdan topluma değişebileceği gibi seçmenin eğitim düzeyine, yetişme tarzına, cinsiyetlerine, yaşlarına, yaşadıkları yerleşim yerine ve gelir düzeylerine göre de farklılık gösterebilmektedir (Güllüpnar, 2010: 82).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇMEN DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Seçmen davranışları açısından en önemli husus öncelikle seçmenin siyasal katılımında bulunup bulunmayacağı ve eğer siyasal katılımında bulunacaksa hangi etmenlerin etkisinde kalarak oy vereceği hususudur. Eğer mevcut siyasal sisteme güven yüksek ise siyasal sürece katılım kararı pozitif yönde olacaktır. Tersine siyasal sistem güven vermiyor ise katılım oranı düşük olacaktır. Bireyin katılım kararını etkileyen bir diğer faktörde çevresinden ve ailesinden almış olduğu teşvik edici uyarılardır. Bireyin başta ailesi arkadaş ve meslek çevresi bireyi yönlendirici bir etkiye sahiptir (Turan ve Temizel, 2015:109-111). Seçmenin davranışlarını etkileyen başlıca faktörler genel iki ana başlıkta incelenmektedir. Bu iki ana unsur, yapısal ve araçsal faktörlerdir.

3.1. Yapısal Faktörler

Seçmen tercihini etkileyen ilk temel faktör, yapısal faktörlerdir. Bu faktörler uzun dönemli faktörlerdir. Söz konusu faktörlerin oluşması uzun vadede gerçekleşir ve sabit hale gelir. Bunlar;

3.1.1. Yerleşim Yeri Faktörü

Doğa ile yani yaşanılan yer ile insan arasında bir etkileşim vardır. Mesela İbni Haldun Mukaddime adlı eserinde, göçebe yaşayan bireylerin birbirlerine çok bağlı olduğunu ifade eder. İbn Haldun(1988:177-190) bu durumu “asabiyet” kavramı ile açıklıyor. Ona göre asabiyet geliştikçe bireylerin birbirine olan bağlılıkları da artar. Bu bağlılık göçebe toplumların yaşam tarzlarından kaynaklanmaktadır.

Yaşanılan yerleşim yerinin büyüklüğü ile siyasal katılım arasındaki ilişki hususunda iki farklı görüş vardır. Buna göre, birinci görüşü savunanlar yaşanılan yerleşim yerinin büyüklüğü arttıkça siyasal katılımında arttığını öne sürerler. Dolayısıyla kırdan kente doğru gidildikçe siyasal katılımında artacağı fikri vardır (Dursun, 2004:244). Kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak ele alanlar, kentsel yaşamın siyasal katılımı kamçılaman bir varyant olduğu fikrindedirler (Çaha, 2001:67). Bazı siyaset bilimciler yerleşim yeri faktörünün sadece katılımı değil ve

fakat aynı zamanda tercihin yönünü de etkilediğini ifade ederler. Buna göre yerleşim yerinin büyüklüğü ile sol partilere oy verme arasında ilişki vardır. Kent büyüklüğü arttıkça ve kentteki fabrikalar çoğaldıkça sola oy verme eğilimi artmaktadır (Çınar, 2007:143).

3.1.2. İnanç Faktörü

İnanç; bir yönüyle imanı, bir yönüyle ameli, diğer bir yönüyle de duyguyu içine alan bir yapıdır. Bu yapı aynı zamanda kendi içerisinde bir bütünlük arz etmektedir (Glock, 1998:253). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere din hem duygusal bir anlam içerir hem de pratiklerle motivasyon anlamı içerir.

İnanç olgusu seçmen davranışlarını etkilemede karmaşık bir düzene sahip olduğu söylenebilir (Polat, 2010:37-43). İnançın algılanış biçimi, aidiyet durumu ve dinsel pratiklerin yerine getirilme düzeyi bireyin siyasal yaşama katılma yönünü ve tercihini etkilemekte, buna göre de siyasal konum alınabilmektedir (Köktaş,1997:206). İnançın seçmen üzerindeki etkisi, dini, siyasal yaşamın bazen öznesi haline getirebilmektedir. İnançın halk tarafından bir ideoloji görevi üstlenmesi siyasal iktidarlar için bir meşruiyet kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.3. Parti Sempatizanlığı

Siyasal tutum ve davranışların derecelerinden söz etmek mümkündür. Söz gelimi, parti örgütünde aktif görev alma, üye olma, parti faaliyetlerine katılma ve propagandasını gönüllü olarak yapma, sempatizan olarak çalışma siyasal davranışın bir boyutunu oluştururken, seçimlerde oy kullanma başka bir boyutu göstermektedir. Siyasal sistemin içerisinde aktif rol alma ile pasif davranış sergileme tutum ve davranışlar üzerinde etkili olmaktadır. Partiye bağlılık ya da sadakat olarak adlandırılan faktör bireylerin benimsemiş oldukları partilerle psikolojik bir bağ kurması esasına dayanmaktadır. Bireyler kendilerini partinin bir parçası olarak görür ve söz konusu partiye alakalı faaliyetlere katılımda istekli davranır. Bunun tersi bir durumda ise seçmenin parti ile bağı daha da güçlenecektir. Ve her seçimde aynı yönde seçimde bulunmaya devam edecektir (Turan ve Temizel, 2015:123-126).

3.2. Araçsal Faktörler

Bireyin siyasal karar almasını, mevcut kararını değiştirmesine ve belirli bir siyasal davranışa yol açan faktörlerdir. Kısa vadeli faktörler olarak da adlandırabildiğimiz bu faktörler, dönemsel olarak seçmenin davranış biçimini ve yönünü etkileyebilmektedir

3.2.1. Aday Faktörü

Temsili demokrasilerde siyasal hayatın önemli unsurlarından, temsiliyet araçlarından biri siyasal partilerin yanında adaylardır. Seçmen, adaylarla kendini özdeşleştirdiği dereceye göre duygusal yakınlık kurar ve ona göre tercihte bulunur. Adayın etnik kökeni, cinsiyeti ya da sosyal sınıfı gibi etmenler seçmenlerin siyasal tutumlarını belirleyen ve etkileyen etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle adayın kimlik aidiyeti seçmenlerin siyasal davranışına etki etmektedir (Turan ve Temizel, 2015:147-150).

3.2.2. Kişisel Tutumlar

Herhangi bir eylem yahut davranış kalıbı oluşmasında çevresel faktörlerle birlikte psikolojik faktörlerinde etkisi bulunmaktadır. Zira siyasal davranışın ortaya çıkabilmesi için bireyin kendisi ile siyasal organlar arasında bir bağ kurması gerekmektedir (Kalender, 2005:17).

3.2.3. Propaganda Ve Medyanın Kullanımı

Bireylerin siyasal tutum ve davranışlarını etkilemede medyanın ve buna bağlı olarak propagandanın rolü yadsınamayacak önemdedir. Propaganda aracılığıyla siyasi partiler ya da adaylar, seçim kampanyalarının üslup ve konusunu belirlemek suretiyle nelerin seçmen tercih ve davranışını etkileyeceğini hesaba katar ve bu çalışmalar neticesinde seçmenin parti tercihi şekillenmiş olur (Sitembölükbaşı, 2001:15). Zira kitle iletişim araçları vasıtasıyla bireyler siyasal karar alma süreçleri hakkında bilgi sahibi olmakta ve buna göre davranış kalıpları edinmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarından etkin olarak faydalanan bireylerin, mahrum kalan bireylerden daha fazla siyasal sisteme entegre olduğu ve siyasal karar alma süreçlerine katıldığı iddia edilebilir (Kalaycıoğlu, 1983:34-35)

Siyasi partiler tarafından seçmenleri etkilemek üzere değişlik propaganda araçları kullanılmaktadır. Bu araçlar genel olarak; seçim kampanyaları, kamuoyu araştırmaları, yazılı ve görsel iletişim araçları ve parti toplantıları v.b. şeklinde sıralanabilir (Baltacı ve Eke, 2012:115-116).

3.2.4. Ekonomik Faktörler

Siyasal davranışlar ve buna bağlı davranış kalıplarının sosyo-ekonomik faktörlere bağlı olarak ortaya çıktığı fikri siyasal bilimciler arasında yaygın bir kanıdır. Ekonomik durum, geçmişi göz önünde bulundurma, sosyal ayırım, değerler, parti kimliği seçmenin oy vermesinde belirleyici değişkenlerden olabilmektedir (Stegmaier, 2001:26). Yapılan araştırmalarda seçmenin davranışını ekonomik tutumların büyük oranda etkilediği ortaya çıkmıştır. Ekonomik esaslı oy verme eğiliminde olan vatandaşlar ekonomik politikaları izleyerek karar vermektedir.

Kalaycıoğlu'na göre ise ekonomik gelişme beraberinde siyasal yaşama katılmayı getirmektedir. Refah düzeyi artmış, kentleşmiş, başkalaşmış toplumdaki birey kırsal, az gelişmiş toplumlarda yaşayan bireylerden çok daha fazla siyasetle ilgilenecektir. Çünkü bu bireylerin hem siyasal sistemden beklentileri çoğalmıştır ve hem de siyasal sisteme uyum sağlamak için daha fazla aygıtı sahiptir. Alt gelir grubunda yer alan bireyler siyasal süreçlere odaklanmaktan çok geçim derdine düşmüşlerdir. Dolayısıyla bu biliş onları siyasal sistemden uzaklaştırmakta olduğunu iddia edilmektedir (Kalaycıoğlu, 1983:125-222).

Türkiye'de yapılan seçimlerde seçmenin tercihini siyasi partinin geleceğe yönelik vaatlerinden çok geçmişte neler yapmış olduğu ve neleri yapabileceği olmaktadır. Görüldüğü üzere gelir ile siyasal davranış arasında ilişki olduğunu ileri süren araştırmacılar arasında ilişkinin yönü ve etkisi konusunda fikir birliği bulunmamaktadır.

3.2.5. Lider Faktörü

Parti liderleri genellikle partiyi taşıyan ana omurga işlevi görmektedir. Karizmatik lidere sahip partiler siyasal sistem içerisinde daha fazla temsil edilme

kabiliyetine sahip olabilmektedir. Bu durum karizmatik liderliğin seçmen davranışı üzerindeki rolünü açıkça göstermektedir (Erickson ve Romero 1990).

SONUÇ

Seçmen davranışlarına yönelik yeni yaklaşımlar başlıklı seminer çalışmasında, ilk başta kavram olarak seçmen parti siyaset gibi kavramlar ele alınmış daha sonrasında seçmen davranışı, seçmen davranışlarının genel karakteristikleri ve seçmen davranışlarını açıklayan kuramsal modeller ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir

Seçmen davranışı yaklaşımlarına yönelik ilgili literatüre bakıldığında dört yaklaşımın olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi; seçmenlerin aile ve grup bağlarının etkisiyle oy verdiklerini savunan sosyolojik yaklaşımdır. İkincisi, bireyin herhangi bir partiye karşı olumlu bir tutum sergilediğini ve o partiden kolay kolay vazgeçmediğini ileri süren psikolojik yaklaşımdır. Üçüncüsü, rasyonel yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre seçmenler ekonomik çıkarları doğrultusunda siyasal lideri veya partiyi rasyonel olarak değerlendirir ve ona göre oy verir. Dördüncüsü, seçmenlerin daha çok kendi ideolojileri ile örtüşen parti ya da lidere oy verdiğini savunan ideolojik oy verme yaklaşımdır.

Çalışmanın son bölümünde ise, Türkiye’de seçmen davranışlarını etkileyen araçsal ve yapısal faktörler incelenmiştir. Bunlar belirlenirken yoğunlukla sosyo-psikolojik ve kültürel bakımdan etkili olduğu varsayılan ve literatürde daha önce yer alan faktörlerden olmasına dikkat edilmiştir.

KAYNAKÇA

- AKGÜL Fatma İlknur (2013). Türkiye'de Seçmen Davranışları: Politik SosyoEkonomik Boyutlarıyla Etkileyen Faktörler, Gediz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- AKGÜN, Birol (2001). “Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven”, Nobel Yayınları, Ankara,
- AKGÜN Birol (2001), “Türkiye’de Siyasal Güven: Nedenleri ve Sonuçları”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt.56, Sayı.4, ss. 1-23.
- AKGÜN Birol (2002), Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven, Birinci Basım, Nobel Yayınları, Ankara.
- AKGÜN, Birol (2007) “Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven”, Nobel Yayınları, Ankara,
- ASLANTÜRK, Gökhan (2012), Değerler, Siyasal İdeoloji ve Bilişsel Karmaşıklık Düzeyi Değişkenlerinin Oy Verme Davranışı İle İlişkisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ATEŞ, Semih Can (2013), Türkiye’de Oy Verme Davranışı (CHP Örneği), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- BALCI, Şükrü ve AKAR, Hüsamettin (2010), “Siyasal Bilgilenmede İletişim Araç ve Yöntemlerinin Önem Düzeyi: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Konya Araştırması”, e-Journal of World Sciences Academy (NWSA) Cilt.5, Sayı.2, ss. 282-305
- BALTACI, Cemal ve EKE, Erdal (2012) “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, Antalya,
- BEETHAM, David ve BOYLE, Kevin (2010) “Demokrasi Nedir?”, iç. Anthony GIDDENS (Ed.), Sosyoloji: Başlangıç Okumaları, Çev: Günseli Altaylar, İkinci Basım, Say Yayınları, İstanbul

- BERELSON, Bernard, PAUL, Lazarsfeld, and WILLIAM McPhee (1954) Voting. Chicago: University of Chicago Press.
- BEREN Fatih (2013), “Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa İli Örneği”, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt.8, Sayı.1, ss. 191-214.
- CAMPBELL, Angus, GERALD Gurin ve WARREN E. Miller (1954). The Voter Decides, USA: Survey Research Center, University of Michigan, ss. 203-232.
- CAMPBELL, Angus, PHİLİP Converse, WARREN Miller ve DONALD Stokes (1960). The American Voter. New York: Wiley Press.
- ÇAHA Ömer, TOPRAK Metin ve DALMIŞ İbrahim (2008) “Siyasal Parti Üyelerinde Siyasal Katılım Düzeyi: Kırıkkale Örneği”, iç. Ömer ÇAHA (Ed.) Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler, İkinci Basım, Orion Kitabevi Yayınları, ss. 53-138.
- ÇINAR, Tayfun (2007) “Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü İle Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999”, A.Ü. siyasal Bilgiler Dergisi, Sayı 62:3, Ankara,
- DAHL, Robert: (1963) “Modern Politikal Analysis”, Englewood Cliff: Printice-Hall Inc., New Jersey,
- DAMLAPINAR, Zülfikar ve BALCI Şükrü (2014) Siyasal İletişim Sürecinde Seçimler Adaylar İmajlar, Literatürk Academia Yayınları, Konya.
- DİLBER, Fadime (2012) “Siyasal Toplumsallaşmada Seçmenlerin Siyasal Tercihine Sosyal Unsurların Etkisi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması”, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı.32, ss. 1-19.
- DURSUN, Davut (2006) Siyaset Bilimi, Üçüncü Basım, Beta yayınları, İstanbul
- EKE, Erdal (2008) Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisi: Isparta Örnek Olayı, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

- ERCİNS, Gülay (2007). “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sivas,
- EROĞUL, Cem; (2015), “Siyasal Katılma”, Beşinci Basım, Yordam Kitap Yayınları, İstanbul.
- ERİKSON Robert,S.: 1989 “Economic Conditions and The Presidential Vote”, The American Political Science Rewiew, Vol, 83, No 2. Houston,
- ERICKSON, Robert S. and David W. ROMERO (1990). “Candidate Equilibrium and the Behavioral Model of the Vote.” American Political Science Review, Vol: 84, ss. 1103–1125.
- ESER Hamza, Bahadır (2012), “Dinin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Antalya Örnek Olay Araştırması”, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt.14, Sayı.3, ss. 1-40.
- GENCER, Nevzat; (2015), Dindarlığın İbadet Boyutunun Seçmen Tercih Üzerindeki Etkisi- Çorum Örneği, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum.
- GLOCK, Charles Y.: 1998. “Dindarlığın Boyutları Üzerine, Din Sosyolojisi”, Derleyen, Y. Aktay, M. E. Köktaş, Vadi Yayınları, Ankara,
- GÖKÇE Orhan, AKGÜN Birol ve KARAÇOR Süleyman (2002), “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt.1, Sayı.4, ss. 1-44.
- GREEN, P. Donal; HOCHOR, Shachar Ron: 2000. “Habit Formation and Political Behaviour; Evidence of Consuetudein Voter Turnout”, British Journal of Political Science, Volume 30, Issue 4,
- GÜL, Hüseyin, CANSEVER, Niran ve TURHAN, Mustafa; (2015), “2011 Genel ve 2014 Yerel Seçimlerinde Isparta’da Seçmen Davranışı Analizi”, Toplum ve Demokrasi Dergisi, Cilt.9, Sayı.19-20, ss. 225-241.
- GÜLMEN, Yüksel (1979). Türk Seçmen Davranışı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.

- GÜMÜŞ, Burak; (2006), Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- GÜLLÜPUNAR, Hasan; (2010), Siyasal İletişim ve Aday İmajı, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- HEYWOOD, Andrew (2007). Siyaset. Ankara: Adres Yayınları.
- HEYWOOD, Andrew (2013). Siyaset. Ankara: Adres Yayınları.
- HEYWOOD, Andrew (2013a), Siyaset, Çev: Bekir B. Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopoğlu, Bahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla, Dokuzuncu Basım, Adres Yayınları, Ankara.
- HEYWOOD, Andrew (2013b), Siyasi İdeolojiler, Çev: Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi, Hüsamettin İnanç, Şeyma Akın, Buğra Kalkan, Beşinci Basım, Adres Yayınları, Ankara
- HÜNER, Mehmet Fatih (2013) “Antik Yunan Demokrarisi ve Modern Demokrasi karşılaştırması”, Hukuk ve Adalet, Eleştirel Hukuk Dergisi, Sayı 13,
- İBN, Haldun (1988) “Mukaddime”, Hazırlayan Süleyman Uludağ, C.I, İstanbul,
- KALAYCIOĞLU, Ersin (1983). Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir Araştırma, İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBF Yayınları.
- KALAYCIOĞLU, Ersin (2008) “Attitudinal orientation to party organizations in Turkey in the 2000s. Turkish Studies”, 9(2), Ankara,
- KALENDER, Ahmet (2005) “Siyasal İletişim, Seçmenler ve İkna Stratejileri”, Çizgi Kitabevi, Konya,
- KAPANİ, Münci (2000) “Politika Bilimine Giriş”, Bilgi Yayınevi, Ankara,
- KAPANİ Münci (2010), Politika Bilimine Giriş, Yirmi Beşinci Basım, Bilgi Yayın Evi, Ankara.
- KIŞLALI, Ahmet Taner (2010a), Siyaset Bilimi, Dördüncü Basım, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

- KIŞLALI, Ahmet Taner (2010b), Siyaset Bilimi, On Dördüncü Basım, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- KİM, Jea Eun (2014) “Mimority Voting Factors”, Cornege Mellon Üniversty,
- KÖKTAŞ, M. Emin (1997) “Din ve Siyaset Siyasal Davranış ve Dindarlık”, Vadi Yayınları, Ankara,
- LAZARSELD, Paul, Berelson, BERNARD ve Gaudet, HAZEL (1968) “The People’s Choice How The Voter Makes Up His Mind İn A Presidential Campaign”, Columbia University Press, New York,
- NEGİZ ,Nilüfer ve AKYILDIZ, Fulya (2012), “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercih Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.15, Sayı.1, ss. 171- 198
- POLAT, Ferihan (2010) Din Siyaset Seçmen. Konya: Çizgi Kitabevi.
- ÖZKALP Enver (2009) Sosyolojiye Giriş, On Yedinci Basım, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa
- ÖZTEKİN, Ali (2010) “Siyaset Bilimine Giriş”, Ankara, Siyasal Kitabevi,
- SAYGILI, Rukiye (2014) “Siyasi lider Söylemlerinin Vatandaşların Siyasi Parti Tercih Üzerindeki Olası Etkileri: 2011 Genel Seçimlerine Yönelik Bir Alan Araştırması”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 32,
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban (2001). Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler, Ankara: Nobel Yayınları.
- STEGMAIER, Mary Ann (2001) “Voting”, Behaviour Transtition Conutry,
- ŞENTÜRK, Hulusi (2008) “Seçmen’in DNA’sı”, Okutan Yayınları,
- TEMİZEL Metehan (2012) Türkiye’de Seçmen Davranışlarında SosyoPsikolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal ve Ampirik Bir Çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya
- TORAMAN Murat (2015) AK Parti’li ve CHP’li Gençlerin Siyasi Tutum Kazanımlarında Parti Gençlik Kollarının Etkisi Sivas İli Örneği, Cumhuriyet

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Sivas.

TURAN, Erol ve TEMİZEL, Metehan (2015). “Türkiye’de Seçmen Davranışları”,
Kömen Yayınları, İstanbul,

TÜREDİ Mukadder Kahraman (2015) Siyasal Pazarlamada İletişim Kanallarının
Seçmen Davranışlarına Olan Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Mehmet Akif
Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans
Tezi, Burdur

TÜREL Ebru (2011) Değerlerin Siyasal Düşünce ve Siyasal Tercih Üzerine Etkisi:
Antalya Konyaaltı İlçesi Uygulaması, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya

YAYLA Atilla (2015) Siyaset Bilimi, İkinci Basım, Adres Yayınları, Ankara.